

NOTA

Programma van maatregelen

Menen Bruggestraat (prov. West -Vlaanderen)

Auteurs: Lisa Weyts
Redactie: Bart Bartholomieux

Projectcode 2021A153

- **Administratieve gegevens**

- Erkende archeoloog: Bart Bartholomieux, OE/ERK/Archeoloog/2016/00127, Erkende archeoloog rechtspersoon: Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster, OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
- Locatiegegevens: Menen Bruggestraat 6 (zie Bijlage 1 bij het verslag van resultaten proefsleuvenonderzoek)
- Lambertcoördinaten: X: 62017, Y: 165842; X: 62065, Y: 165861
- Kadastergegevens: Menen, Afdeling 1, Sectie E, 298m, 298p, 299a (zie plan in Bijlage 1 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)¹

- **Aanleiding vooronderzoek**

- zie het verslag van resultaten bureauonderzoek²

- **Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

- zie het verslag van resultaten bureauonderzoek³

- **Gemotiveerd advies**

Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kon de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd worden. De ligging van de site, in het hart van het historische centrum van Menen, maakt echter dat het archeologisch potentieel zeer hoog is, zeker voor de middeleeuwen en de nieuwe tijd, maar mogelijk ook vroeger. Daarom werd voor het volledige projectgebied een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk. Er werd geadviseerd om een proefputtenonderzoek uit te voeren.

Het archeologisch vooronderzoek in de vorm van proefputten (2021A153) toont aan dat er archeologische waarden aanwezig zijn in het plangebied. Het oostelijk deel van het projectgebied, van de straat tot ca. 12m in het perceel, is over de volledige perceelsbreedte tot ca. 1,20m diep verstoord. Binnen dit deel van het projectgebied is geen archeologie meer bewaard. De rest van het terrein is echter wel relatief ongestoord.

¹ Verslag van resultaten bureauonderzoek MENEN BRUGGESTRAAT4-6 (prov. West-Vlaanderen), Auteurs: Bart BARTHOLOMIEUX, Tina BRUYNINKCX, Lise DEMEULEMEESTER
Raadpleegbaar via link:

<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/7601>

² Ibidem.

³ Ibidem.

Lokaal kon nog de A-B-C bodemopbouw worden waargenomen maar globaal gezien was er eerst een verstoorde puinige oppervlaktelaag van gemiddeld ca. 30cm dik met direct daaronder reeds een eerste archeologisch niveau met kuilen en waterputten. Dit niveau situeert zich gemiddeld op ca. +17,80 à +17,70m TAW. Een tweede archeologisch niveau situeert zich ca. 70cm onder het maaiveld, ter hoogte van het moederbodemniveau op ca. +17,40 à +17,15m TAW waarbij het niveau van de moederbodem geleidelijk lijkt af te hellen van west naar oost.

In totaal konden 3 waterputten en verschillende afval- en puinkuilen geregistreerd worden. Het weinige vondstmateriaal dateert de sporen in de Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd. Een aantal sporen zijn op basis van hun vulling en uitloging echter wellicht ouder.

Het proefputtenonderzoek maakt duidelijk dat het terrein steeds in gebruik was als achtererf en dat de archeologische neerslag hiervan nog steeds bewaard is. Het achtererf werd door de vroegere bewoners voor talrijke doeleinden gebruikt. Eén daarvan was het dumpen van afval (artisanaal, consumptie ...) en puin dat men niet op een betere/makkelijkere manier kwijt kon. In die zin biedt een historisch achtererf een groot potentieel om meer inzicht te verkrijgen in de leefgewoontes, artisanale activiteiten, consumptiepatronen, sociale status ... van de vroegere bewoners.

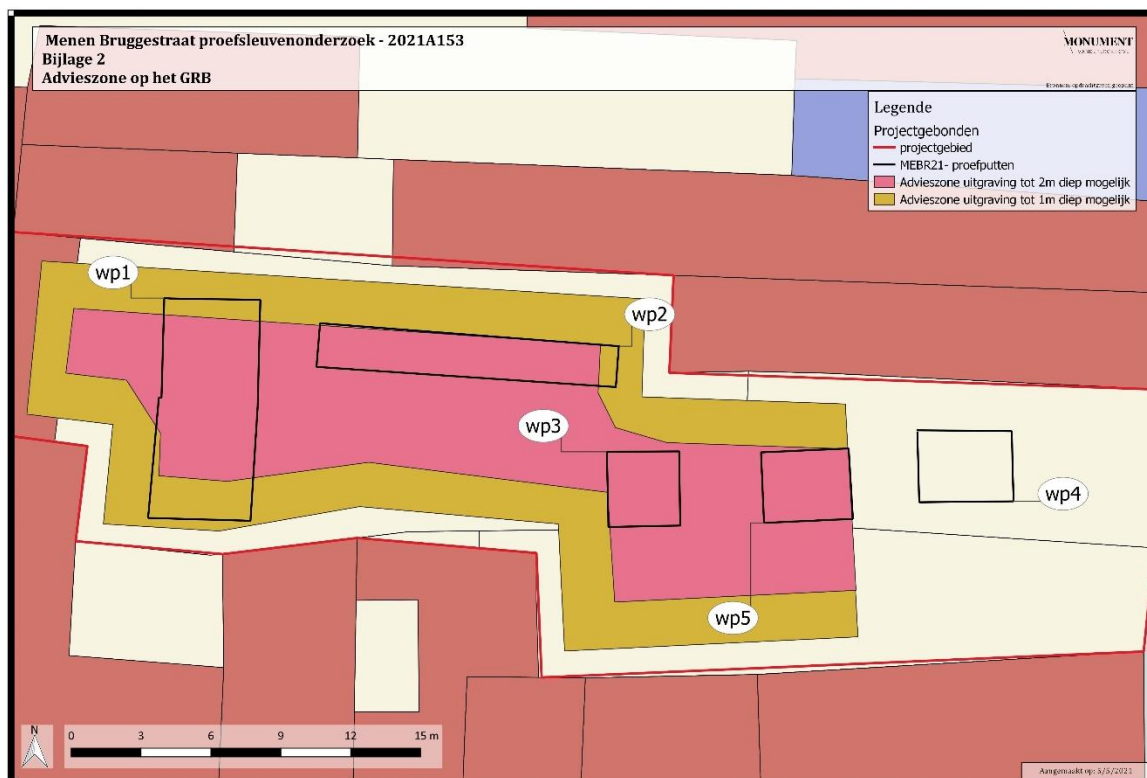
Daarenboven zijn er ook nog enkele sporen aangetroffen die op basis van vulling en uitloging wellicht ouder zijn dan de rest van de sporen. Indien dit het geval is hebben deze sporen het potentieel om de geschiedenis van het perceel, en bij uitbreiding geheel Wervik, te belichten gedurende een periode (volle middeleeuwen of vroeger) die op basis van historische en cartografische gegevens minder toegankelijk is. Menen was reeds bewoond gedurende de 9de eeuw. De nederzetting bevond zich toen echter eerder ten zuiden van de huidige stadskern. Pas in de late middeleeuwen (15de eeuw) ontwikkelde de stad zich meer noordwaarts. De omgeving van het projectgebied zal gedurende de vroege/volle middeleeuwen mogelijk al wat bedrijvigheid/bewoning gekend hebben, maar het is wellicht pas sinds de Late Middeleeuwen dat er constant bebouwing voorkomt ter hoogte van het projectgebied.

De geplande werken betekenen globaal een bodemingreep van -65cm en centraal op het terrein, ter hoogte van de geplande regenput en infiltratiekragen, een uitgraving van 3,2 tot 1,7m diep. Zodoende zullen de geplande werken het archeologisch potentieel vernielen.

Op basis van bovenstaande wordt het potentieel tot kennisvermeerdering hoog ingeschat. Aangezien behoud *in situ* niet mogelijk is dient dit potentieel onderzocht aan de hand van een archeologische opgraving.

- **Planafbakening**

Het totale projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 622m². In totaal werd hiervan 15,4% onderzocht door middel van de uitgevoerde proefputten. De zone die geadviseerd wordt om volledig opgegraven te worden is de gele advieszone (ca. 454m²) zoals te zien op Figuur 1. Ten zone aan de straatzijde is volledig verstoord en wordt niet opgenomen in het vervolgonderzoek.

Figuur 1: Advieszone op GRB.

- **Vraagstelling**

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen wat de exacte aard is van de archeologische site die werd aangetroffen in de bodem. Kennis daarvan kan bijdragen tot een beter begrip van de ontstaangeschiedenis van de stad Menen in het algemeen en het gebruik van het projectgebied in het bijzonder. Daarnaast biedt de site ook het potentieel

om meer zicht te krijgen op het leven van de vroegere bewoners van deze site. De onderzoeksmethode is succesvol beëindigd wanneer haar vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord. Volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen worden voorgesteld:

- Welke is de aard van de aangetroffen archeologische sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten?
- Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Op basis van het vooronderzoek wordt uitgegaan van het gebruik van het terrein als achtererf. Zijn er archeologische sporen aanwezig die op een ander gebruik wijzen?
- Binnen het terrein zijn verschillende waterputten aanwezig. Zijn deze te linken aan verschillende gebruiksfases binnen eenzelfde perceel, of wijzen zij er eerder op dat het bestaande perceel ooit opgesplitst was in verschillende percelen?
- Kan meer inzicht verkregen worden omtrent het leven van de vroegere bewoners? Welke was het voedingspatroon? Geeft dit informatie omtrent de sociale status van de bewoners? Kan er een evolutie geschetst worden?
- Welke is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan er een chronologie/evolutie (ruimtelijk, functioneel) herkend worden binnen de geadviseerde advieszone? In welke periode(s) kunnen de aangetroffen archeologische resten worden gedateerd? Welke is de aard en spreiding van de aangetroffen sporen?
- Welke is het belang van de site binnen de geschiedenis van Menen?

- **Plan van aanpak**

De geselecteerde zone wordt onderzocht aan de hand van een vlakdekkende opgraving. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van een kraan. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. Idealiter wordt gewerkt met één groot opgravingsvlak om een goed ruimtelijk inzicht te behouden tijdens het terreinwerk. Men dient echter wel te vermijden dat het opgravingsvlak langdurig ongeregistreerd blijft en door extreme weersomstandigheden (vb. droogte of overvloedige regen) beschadigd wordt. Bijkomend kan ook grondstockage reden zijn om de advieszone in verschillende opgravingszones op te delen. Opgravingsvlakken kunnen enkel door zwaar materieel worden betreden eens deze zijn geregistreerd.

Er worden globaal gezien 2 archeologische niveaus verwacht op ca. -30 en -70m onder het maaiveld.

Alle vondsten die tijdens de aanleg van het vlak en het opschaven, couperen en afwerken van de sporen worden aangetroffen, worden verzameld en geregistreerd. Bij relevante archeologische sporen of bodemeenheden wordt daarenboven actief op zoek gegaan naar vondsten. Dagelijks is een geüpdatet sporenplan beschikbaar. Alle graafwerken gebeuren onder begeleiding van minstens de veldwerkleider en gebeurt laagsgewijs tot op het archeologische niveau.

Belangrijk:

De geplande werken omvatten geen aanleg van een ondergrondse kelder. In die zin zal er ook geen palenwand aanwezig zijn om diepgaande vergravingen veilig te kunnen laten verlopen. In functie van de veiligheid en stabiliteit van de aangrenzende gebouwen wordt bij het uitgraven van het vlak een afstand van 1m gehouden tot deze gebouwen. Enkel indien relevant en na overleg met de architect, kan er lokaal van deze perimeter worden afgeweken.

Op basis van de input van de ingenieur stabiliteit (Bijlage 2) gelden verdere beperkingen op de uitgravingen. Er dient bij het uitgraven rekening gehouden met een hellingsgraad van het talud van 35°. Zo kan binnen de advieszone overal vlakdekkend tot 1m diep worden uitgegraven. Diepere, tot max. 2m diep, uitgravingen kunnen enkel in de zone die minstens 3,10m van de perceelsgrenzen is gelegen.

Aangezien er wordt uitgegaan van 2 archeologische niveau's op ca. -30 en -70cm tov het huidige maaiveld, is er, rekening houdende met bovenstaande beperkingen, geen probleem om deze vlakken aan te leggen. De beperkingen zullen vooral impact hebben op het couperen van de aangetroffen sporen. Tijdens het terreinwerk wordt in overleg met de ingenieur stabiliteit gekeken of er lokaal dieper kan gecoupeerd worden. Indien de sporen niet gecoupeerd kunnen worden vanwege een stabiliteitsrisico, dient alvast geprobeerd om de diepte van het spoor via een manuele boring te achterhalen. Deze sporen dienen ook afgedekt met geotextiel. Na de opgraving wordt de uitgraving door de bouwheer opnieuw aangevuld tot op het geplande verstoringsniveau voor de geplande werken. Hierbij dient rekening gehouden met het feit dat bij de aanvulling geen zwaar verkeer rechtstreeks op het uitgegraven vlak rijdt. Op die manier wordt een buffer gecreeerd zodat behoud *in situ* voor deze sporen gegarandeerd wordt.

Tijdens het proefputtenonderzoek werden alvast 3 waterputten aangetroffen. Waterputten dienen hier zonder bemaling opgegraven te worden. Omwille van bovenstaande is het namelijk niet mogelijk om grondbemaling te gebruiken zonder de stabiliteit van de aangrenzende gebouwen te ondermijnen. Het proefputtenonderzoek maakte alvast wel duidelijk dat het grondwater niet te verwachten valt binnen 2m onder het maaiveld. Ook hier dient echter bekeken met de ingenieur stabiliteit in welke mate deze waterputten tot op hun volledige diepte kunnen worden gecoupeerd. In functie hiervan wordt de diepte van de sporen via een boring ingeschat.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Hierop worden geen afwijkingen voorzien. Staalname en conservatie dienen te gebeuren volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De geadviseerde opgraving zal gerapporteerd worden aan de hand van een eindverslag.

- **Schatting totale duur en kostenraming**

De open te leggen oppervlakte bedraagt ca. 454m². Er wordt geschat dat een ervaren opgravingsploeg, bestaande uit 3 archeologen die constant op het terrein aanwezig is, het onderzoek kan afronden in ca. 20 werkdagen. Hierbij is geen rekening gehouden met ongunstige weersomstandigheden. De kostprijs van het archeologisch onderzoek (exclusief grondwerk en werfinrichting) wordt geraamd op:

Veldwerk: 27 500 euro.

Vondstverwerking en rapportering: 11 000 euro

- **Natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie**

Voor het natuurwetenschappelijk onderzoek, in functie van het beantwoorden van de onderzoeksvragen, wordt een budget gerekend van 6 000 euro. Volgende posten kunnen mogelijk aangewend worden: C14, macro, pollen, dendro, micromorfologie, archeozoologie. Daarnaast dient ook budget gerekend voor conservatie: metaal, aardewerk, glas ... : 500 euro.

- **Noodzakelijke competenties van de uitvoerders**

De uitvoering van de opgraving ligt in handen van minstens:

- Eén veldwerkleider (vergunninghouder).

Hij/zij:

- dient houder te zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit (artikel 12, 1°)
- beschikt over minstens 240 werkdagen opgravingservaring, aangetoond via CV, waarvan minstens 80 werkdagen op stedelijke sites en met voldoende kennis van de middeleeuwse archeologie.

- 2 archeoloog-assistenten.

Hij/zij;

- dient houder te zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit (artikel 12, 1°)
- beschikt over minstens 120 werkdagen opgravingservaring, aangetoond via CV.
- Eén aardwetenschapper die gedurende het veldwerk op afroep aanwezig is i.f.v. de interpretatie van de bodemprofielen.

- **Deponering**

Het archeologisch ensemble zal gedurende en na het afronden van het onderzoek bewaard worden bij de uitvoerder van het archeologisch onderzoek. Na afronding en oplevering van de rapportage wordt het ensemble definitief bewaard bij de eigenaar van de grond. Bewaring gebeurt conform de bepalingen in de Code Van Goede Praktijk (hoofdstuk 30.2).

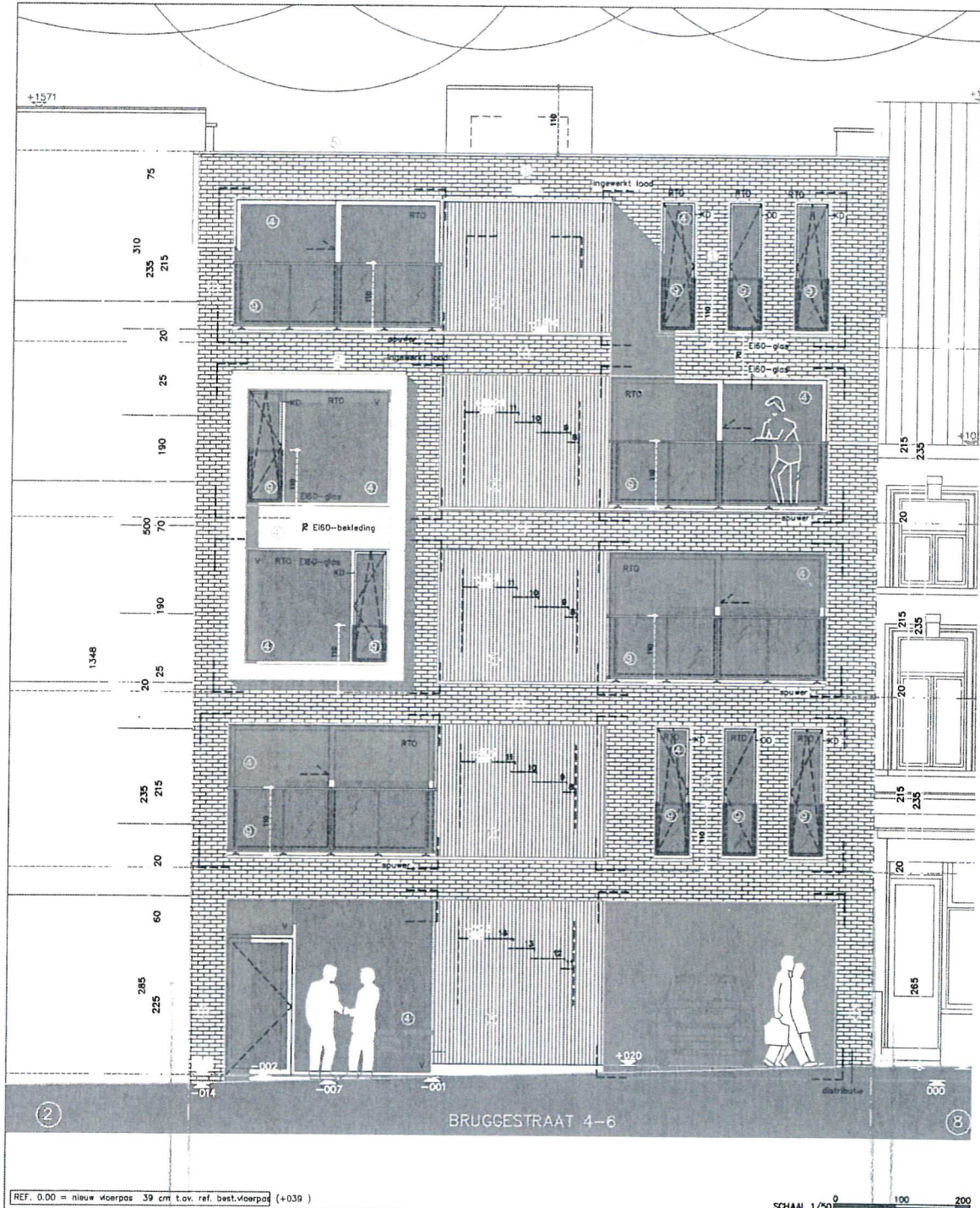
Bijlage 1

ADVIES UITGRAVING

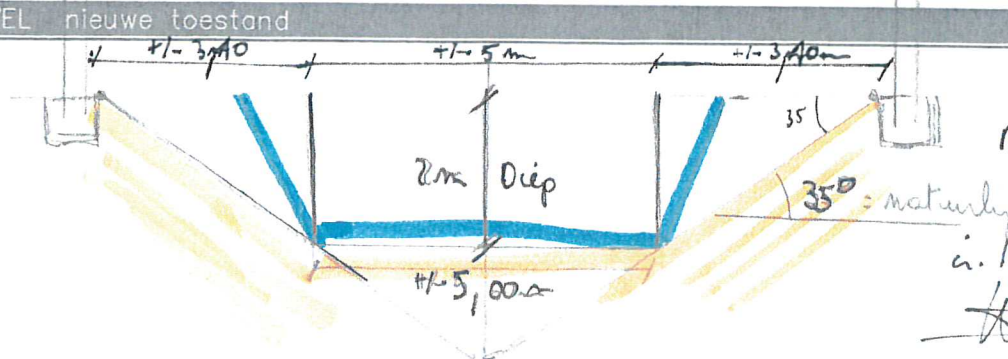
35° : natuurlijk talud
(tijdelijk: → 20 mel mogelijk
heraanrullen)

* Arch. STUBAR
project: Verschuere
Bouwwijk 4-6
Nenen.

5/5/21

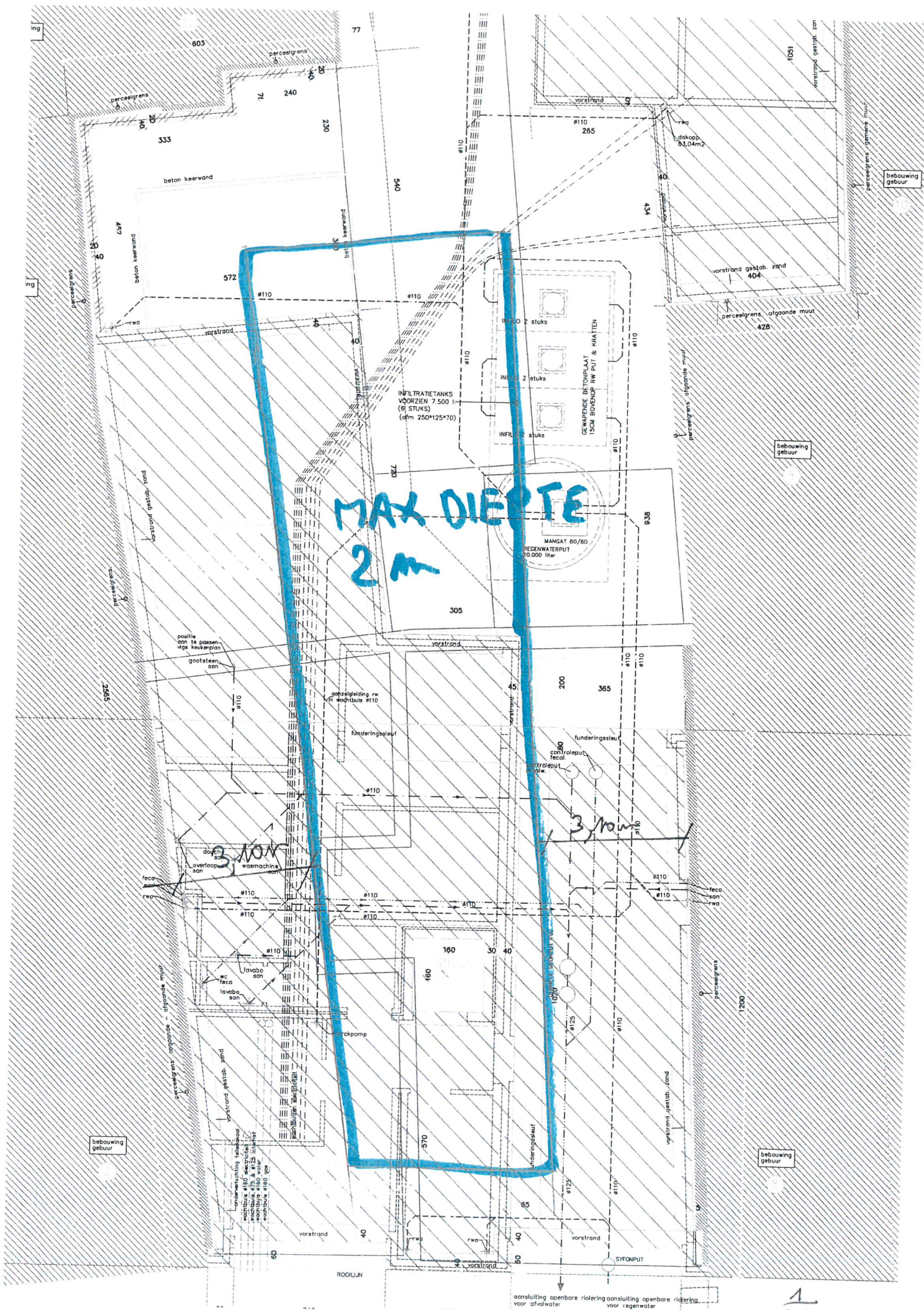
1/100

BURO RR

35° : natuurlijk talud
i. Karl Raas

[Signature]

$$\frac{1}{\mu_0}$$

Menen Bruggestraat proefsleuvenonderzoek - 2021A153

Bijlage 2

Advieszone op het GRB

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

Projectgebonden

- projectgebied
- MEBR21- proefputten
- Advieszone uitgraving tot 2m diep mogelijk
- Advieszone uitgraving tot 1m diep mogelijk

